

15.09.2023

Hallitusneuvottelujen kuuma peruna

Emilia Lakka

Yhdeksi kokoomuksen Petteri Orpon johdolla käytävien hallitusneuvottelujen keskeisistä kiistakysymyksistä ovat nousseet niihin osallistuvien puolueiden erilaiset näkemykset maahanmuutosta. Vaikka väestön ikääntyminen nostettiin jo edellisen hallituksen ohjelmassa yhdeksi Suomea ja maailmaa muuttavista megatrendeistä, tuntuu työperäisen maahanmuuton kipuaminen yhdeksi neuvottelujen avaintemoista ainoastaan luonnolliselta kevään talousvaalien jälkimainingeissa. Historiallisesta näkökulmasta on kuitenkin poikkeuksellista, että maahanmuuton kysymykset muodostuvat ratkaiseviksi hallituskokoonpanoa muodostettaessa.

Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn

kyselytutkimuksen mukaan yli puolet suomalaisista

näkee huoltosuhteen heikkenemisen ja laahaavan väestökehityksemme vaativan toimia työperäisen maahanmuuton helpottamiseksi. Muutos avoimempaan on havaittavissa myös suomalaisessa puoluekentässä, jossa useat aiempina vuosikymmeninä työntekijöiden maahanmuuton lisäämiseen epäröiden suhtautuneet ovat vähitellen kääntyneet sen puolestapuhujiksi. Puolueiden linjat elävät ajassa. Vaikka monista muistakin puolueista löytyy nihkeästi maahanmuuttoon suhtautuvia, erottuvat perussuomalaiset kuitenkin selkeästi asennoitumalla torjuvasti sekä humanitääriin että työperäiseen maahanmuuttoon.

Käännöksen puoluekentässä on tapahtunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Keskustelua huoltosuhteen heikkenemisestä ja sen suhteesta maahanmuuttoon on kuitenkin käyty ainakin 1990-luvun lopulta lähtien. Väestön ikärakenteen muutokset ovat monilta osin ennakoitavissa vuosikymmeniksi eteenpäin. Maahanmuuttoa lisäämällä työikäisen väestön määrää pystytään kasvattamaan syntyvyyteen vaikuttamista nopeammin. Tänä vuonna syntyvät lapset siirtyvät työmarkkinoille aikaisintaan noin 20 vuoden kuluttua.

Työperäisestä maahanmuutosta onkin tullut taikasana, joka julkisessa keskustelussa nähdään ratkaisuna moniin Suomen tämän päivän ja tulevaisuuden haasteisiin sotealan kriisistä alueellisiin kohtaanto-ongelmiin. Työvoimapula koettelee nykyiselläänkin monia aloja varhaiskasvatuksesta ja sosiaali- ja terveyssektorista teknologiateollisuuteen saakka.

Jotta yritykset voivat kasvaa ja kukoistaa, ne tarvitsevat monenlaista osaamista, toimeliaisuutta ja kontakteja. Työntekijä- ja osaamispula aiheuttavat pullonkauloja, jotka syövät yritysten kasvun ja kehityksen edellytyksiä. Koska kohtaanto-ongelmat ovat sekä alueellisia että alakohtaisia, ei niiden ratkominen onnistu ilman niiden juurisyyhin pureutumista, ratkaisujen etsimistä ja toimenpiteiden koordinoitua useiden eri ministeriöiden välillä. Sosiaaliturvan uudistaminen, ihmisten työkyvyn ylläpitäminen, työntekijöiden liikkuvuuden helpottaminen ja jatkuvaan oppimiseen satsaaminen ovat työperäisen maahanmuuton ohella avaimia kohtaanto-ongelmiemme ratkaisemiseksi.

Saman haasteen kanssa painitaan lähes kaikkialla Euroopassa. Globaali kilpailu osaajista tulee kiihtymään kiihtymistään ja siihen osallistuminen vaatii strategisen otteen lisäksi pitkäjänteisyyttä. Työperäisen maahanmuuton edistämisen suhteen olemme kuitenkin armottoman myöhässä. Kun Euroopan unionin sisäinen muutto on ollut sen viimeisimmän kolmen laajentumisen yhteydessä ennakoitua pienempää, ovat jäsenmaiden odotukset työvoimapulansa paikkaamiseksi vähitellen kääntyneet unionin ulkopuolelle, niin kutsuttuihin kolmansiin maihin.

Andrea Piacquadio, Workers handling detail by pneumatic tool in workshop.

<https://www.pexels.com/photo/workers-handling-detail-by-pneumatic-tool-in-workshop-3846262/>

On kuitenkin ongelmallista, että maahan muuttaneista puhutaan julkisuudessa useimmiten joko euron kuvat silmissä kiiluen resurssina, jota voidaan hyödyntää, tai päinvastoin uhkana, jota vastaan yhteiskuntaamme tulee suojella. Vaikka päätöksiä lähdetäisiin tekemään talouden ja yhteiskunnan tarpeista käsin, emme saa unohtaa, että maahanmuuton sääntelyssä on kuitenkin ennen kaikkea kyse ihmisistä, heidän elämästään ja perheistään.

E2 Tutkimuksen viime viikolla julkaiseman raportin mukaan taustaltaan ulkomaalaiset työntekijät arvostavat suomalaisessa työelämässä matalia hierarkioita, työn ja vapaa-ajan tasapainoa sekä luottamusta työntekijän ja työnantajan välillä. Rasismi, ennakkoluulot ja syrjintä sekä tutkintojen tunnistamiseen ja työehtojen noudattamiseen liittyvät haasteet tunnistettiin raportissa keskeisiksi työelämään pääsemistä ja siellä menestymistä vaikeuttaviksi tekijöiksi. Vahvuksiemme tunnistamisen ja niistä iloitsemisen lisäksi meidän tulee puuttua systemaattisesti ja ripeästi esille nouseviin puutteisiin. Näin toimimalla rakennamme kestäväää ja turvallista työelämää aivan jokaiselle taustasta riippumatta.

Välineellistävän ja toiseuttavan puheen sijaan päättäjien tulee keskittyä rakentamaan Suomea, jonne halutaan tulla ja joka mahdollistaa sujuvan arjen maahan saapuvan koko perheelle. Toimivat ja tarkoituksenmukaiset palvelut, viihtyisä elinympäristö ja syrjinnästä vapaa ilmapiiri tukevat yhteisöön mukaan pääsemistä. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, joka vaatii toimia meiltä kaikilta. Merkittävä osa kotoutumisesta tapahtuu arkisissa kohtaamisissa, joihin me kukin voimme omilla toimillamme ja asenteillamme vaikuttaa.

Kirjoittaja työskentelee väitöskirjatutkijana Historian ja etnologian laitoksella. Väitöskirjassaan hän tarkastelee kolmansien maiden kansalaisten työperäiseen maahanmuuttoon liittyneitä poliittisia debatteja Suomessa ja Ruotsissa.